

Synvärlden

Nr 3 2009

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Fred Reid och Philippa Simkiss från RNIB intervjuas under ForumVision, sid 13

Nationell standard på IMC, s 21

Skelning på LVI, s 4

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund (redaktör)
tel direkt 08-39 92 98
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

jan.wiklund@srf.nu

2009 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

25 november 2009

Tidningen kommer ut på svart-
skrift, daisy och epost.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
registret@srf.nu.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare	3
Landet runt	4
Skeling på LVI-dagarna	4
... samt bild- och fiberkvalitet andra LVI-dagen	6
SIUS – en ny taktik från arbetsförmedlingen	8
Ny kurs i optometrisk rehab	10
Hjälpmedel lönar sig.	11
Tillfälle att prova Ekeskolan	11
Vårens vakreste eventyr	12
Blindas flirt – ett mörklagt forskningsområde.	13
ForumVision	13
Forskning om arbete.	13
Synutblickar	19
ICEVI: Lägg din pusselbit på bordet	19
Nationell standard demonstrerades på IMC	21
Epilepsi och cp-spår på EACD	25
Historien bakom CCTV	27
Annonser	28
Boka in FFS' konferens 2010.	28
Rc syn informerar om föräldrakurser	29
Syn-Kommunikation 2009	30
Vill du vinna ett stipendium på 3000 kronor	31
En förstöringskamera med högsta kvalitet	31

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg
tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@arbetsformedlingen.se

Kansli:

c/o Optikbranschen, Karlbergsvägen 22, 113 27 Stockholm
Kanslist: Gunilla Dagerman
tel 08-612 89 60, fax 08-612 56 90
epost ffs.kansli@telia.com - webbadress www.ffsa.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffsa.se och länken "bli medlem!".
Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Ett år med SPSM

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, kan blicka tillbaka på ett drygt år som myndigheten för statens samlade stöd i specialpedagogiska frågor. Förenklat innehåller myndigheten de verksamheter som tidigare fanns inom Specialpedagogiska institutet, Specialskolemyndigheten och Sisus. Det första året har handlat mycket om att utveckla samverkan mellan dessa tidigare myndigheters verksamheter, men vi kan även se att varje tidigare myndighets verksamhet i den nya kostymen har ökat i omfattning.

Kortfattat kan SPSM:s uppdrag beskrivas i följande fyra punkter

- Ge specialpedagogiskt stöd till skolor och skolhuvudmän
- Erbjuda specialskolor för vissa elevgrupper
- Främja tillgång till och tillgänglighet av läromedel
- Fördela statsbidrag till vissa utbildningsanordnare och för vissa korta studier

Myndigheten är fortsatt organiserad i fem regioner för en nära kontakt och samverkan med skolhuvudmän och andra aktörer kring personer med funktionsnedsättning. Myndighetsgemensamt finns en läromedelsavdelning och en avdelning för de nationella resurser som finns i form av nationella resurscenter och skolor.

Synfrågor inom SPSM

Vid årsskiftet slutade Christina

Nordquist i myndigheten. Christinas viktiga arbete med Synplanen och ”Kompetensprojekt syn” fortsätter.

Synplanen är en gemensam utvecklings- och handlingsplan för myndighetens samlade och likvärdiga stöd över landet inom synområdet.

De olika delprojekten inom ”Kompetensprojekt syn” har successivt ”gått i mål” under SPSM:s första år och kommer att förstärka kvaliteten och kompetensen i arbetet med synfrågor.

Resurscenter syn

Resurscenter syn kan sägas ha två enheter med olika fördjupad kompetens. Det finns mycket som är viktigt att vi håller ihop under det gemensamma paraplyet Resurscenter syn, men det är också viktigt att säkerställa kompetens och stöd i de olika behov som Stockholms- respektive Örebroenheten ska möta. Efterfrågan av stöd från Resurscenter syn är fortsatt stor och tyvärr har vi en kö till specialpedagogiska utredningar. Vi arbetar på olika sätt med frågan och vi ser resurscentrens ”föräldrapuppdrag” som fortsatt viktigt att utveckla.

Parallellt med arbetet att utveckla Resurscenter syn pågår i SPSM ett utvecklingsarbete att samverka de kompetenser som finns samlat vid myndighetens fyra resurscenter. De gemensamma kompetensutvecklingsd

agar som vi genomfört under året med deltagare från alla fyra resurscentren har uppskattats av personalen och kan säkert bidra till ökad kvalitet i resurscentrens verksamheter.

Ekeskolan

Återetableringen av Ekeskolan har varit ett viktigt arbete under SPSM:s första år. Även om elevantalet ännu inte ökat i någon nämnvärd omfattning ger nystarten inspiration att ytterligare kvalitetsutveckla verksamheten i skolan och boendet. I myndigheten finns tre nationella skolor som på olika sätt kan samverka och utveckla bra alternativ för de barn och ungdomar som behöver det.

För att säkerställa och utveckla det gemensamma kompetensområdet är samverkan mellan Ekeskolan och Resurscenter syn viktig.

Om jag ska försöka sammanfatta dessa rader upplever jag att det samlade specialpedagogiska stödet kring barn, ungdomar och vuxna med synskada fortsatt har utvecklats i den nya myndigheten och att det är glädjande att möta den kompetens och det engagemang i arbetet som finns hos vår personal.

Anders Nordin
*Chef Nationella resursen
 (där Resurscenter syn och
 Ekeskolan ingår)*

Skelning på LVI-dagarna...

Britt-Marie Fransson och Lena Söderberg besökte LVI-dagarna i Växjö 3-4 september

Skelning och ögondarr

Ögonläkare Ulla Kugelberg från S:t Eriks Ögonsjukhus i Stockholm, höll den första föreläsningen under LVI dagarna och det var mycket intressant att lyssna till henne och de erfarenheter hon gjort kring skelningsproblematik. Dold utåtskelning – är det ett nytt problem?

75 % av de som opererades för skelning på 1970-talet var barn. På 2000-talet är det omvända förhållanden med 80 % vuxna. (Noteras bör dock att ”vuxen” är den som är över 10 år enligt denna statistik). Men det har skett en förändring på senare tid och det gäller inte bara i Sverige utan även andra länder vilket går att läsa om i Br. J Ophthalmology 2004 (Skottland), Br. J Ophthalmology 2005 (England/Wales).

Anledningen till förändringen tror man kan vara att barnen via screening hittas tidigare och kan behandlas för refraktionsfel med glasögon och/eller lapp som gör att färre får kosmetiskt störande skelning. För vuxna kan de ökande synkraven i samhället vara orsaken till ökat antal exempelvis till följd av ökade utbildningskrav, få praktiska utbildningar samt datorisering.

Ulla Kugelberg

Utåtskelning beror på en obalans mellan att rikta ögonaxlarna inåt respektive utåt. När utåtskelningen är störst på avstånd blir det hypertont divergens. När utåtskelningen är störst på nära håll = konvergensinsufficiens. Har personen samma skelningsvinkel blir det en kombination av bägge. Anatomiska och mekaniska faktorer i ögat spelar också roll.

Okorrigerade brytningsfel kan ge dess symptom

- Okorrigerad myopi – mindre

ackommodation – mindre konvergensimpulser – risk för utåtskelning.

- Kraftig okorrigerad hyperopi – orkar inte ackommodera – risk för utåtskelning.
- Måttlig hyperopi som korrigeras – kan få utåtskelning när de inte längre behöver ackommodera

Utåtskelning är ofta dold eller periodisk och ändrar sig efter hur pigg man är, på vilket avstånd man fixerar och hur starkt hjärnan smälter ihop bilderna.

Exofori (dold utåtskelning) kan ge följande besvär; ögontrötthet, suddig syn, läströtthet, huvudvärk och periodvis dubbelseende. De undersökningsmetoder som används är;

- Coverttest
- Prismacoverttest
- Lapp för ena ögat 24 timmar
- +3 linser på nära håll
- Monokulär visusprovning
- Vinkelmätning vid blick åt sidorna

Behandling:

Har personen inga symtom ges ingen behandling.

- Glasögon för bättre fusion
- Presbyopikorrektion – ibland i kombination med prisma

Exotropi (utåtriktad skelning: Vid konstant utåtskelning och periodisk utåtskelning som försämras opererar man så fort som möjligt. Däremot opererar man *inte* vid skelning som uppstår vid trötthet och okoncentration.

De operationsmetoder som används syftar till att ge större vinkel på långt håll genom att försvaga de båda yttre horisontella ögonmusklerna alternativt större vinkel på nära håll då man förstärker båda inre horisontella ögonmusklerna. För samma vinkel långt och nära håll, kan man på ett av ögonen försvaga den yttre ögonmuskeln samtidigt som den inre ögonmuskeln förstärks.

Operationer för ”ögondarr” – hjälper det?

Dr Ulla Kugelberg har också använt operationsmetoder för

personer med nystagmus med lyckat resultat i flera fall. Historiskt sett har behandling av nystagmus varierat från diet, droger, kontaktlinser, prismor, biofeedback, akupunktur, transkutan stimulation, botulinumtoxin till kirurgi. 2003 kunde man läsa i (Ophtalmology 110:2097-2105) om en framgångsrik operationsmetod där de horisontella musklerna klipps av för att sedan återigen sys fast på fästet så kallad 4-muskel tenotomi. De primära resultaten visade minskad amplitud vid nystagmusregistrering och förbättrad synskärpa. De sekundära visade ökad foveationstid, breddad noll-zon och upplevd förbättrad synfunktion.

Patientmaterial från S:t Eriks Ögonsjukhus visar att 30 patienter, 14 kvinnor 16 män, i ålder 2-52 år (median 23) genomgått denna typ av operation. Diagnoserna varierade; medfödd nystagmus (15 patienter), ögonalbinism (5), albinism (1), avsaknad av iris (2), medfödd gråstarr (1), underutvecklad synnerv (1), förtvinad synnerv ROP (3), Stargardt (1) och hjärnblödning (1).

Resultaten visar att 24 av 30 har förbättrad synskärpa med en rad eller mer. 6 patienter har oförändrad synskärpa. Alla är ändå subjektivt nöjda med operationen.

Fallbeskrivning

En 25-årig kvinna med medfödd nystagmus och synskärpa höger öga = 0,3, vänster öga = 0,16 råkade ut för en whiplashskada

med försämrad nystagmuskontroll som följd. Hade provat auditory feedback och Baclofenmedicinering utan förbättring. 6 månader efter operationen med 4-muskel tenotomi var synskärpan förbättrad till höger öga = 0,8 och vänster öga = 0,8.

Ett mycket lyckat resultat och sammanfattningsvis är 4-muskeltenotomi en av flera användbara kirurgiska metoder vid nystagmus!

Lena Söderberg
lena.soderberg@arbetsformedlingen.se

... samt bild- och fiberkvalitet andra LVI-dagen

God Synergonomi extra viktigt för människor med nedsatt syn
Niclas Rydell är synergonomisk expert och gav oss ett smakprov från sin föreläsning på Optikerutbildningen i synergonomi på KTH. Förutom att han håller dessa föreläsningar för blivande optiker har han testat ca 6000 bildskärmar under de senaste 8 åren.

Han konstaterar att bildskärmen blivit länken mellan människan och maskinen i vardagen och att det därför är viktigt att man är uppmärksam på dess brister.

En viktig aspekt är att bildskärmen idag utgör en central roll i arbetet för många och en dålig bildskärm kan påverka såväl produktion och kvalitet som vara upphov till arbets-skador.

Han beskrev sedan för oss styrkor och svagheter hos de tre typer av skärmar som idag finns på marknaden – CRT-, Plasma- och LCD skärmen.

När LCD skärmen kom så revolutionerade den marknaden – den var lätt, enkel och håller länge. Men när man bygger en LCD skärm får man göra avkall på vissa egenskaper och det är viktigt att man är klar över vad bildskärmen ska användas till. Alla skärmar har olika prestanda så beroende på om den ska användas professionellt, yrkesmässigt eller amatörmässigt blir valet av skärm olika.

Under sin föreläsning visade

han exempel på hur man kan bedöma bildkvaliteten och ett tips han gav inför köp av skärm är att ta med ett foto på någon vi känner till butiken. Hjärnan är nämligen mycket bra på att tolka ansikten så därigenom kan vi se om färginställningen är OK och utifrån det välja den bästa.

När det gäller att skapa en bättre bild så beskrev han förhållanden som har betydelse: valet av bildskärm och storleken är naturligtvis faktorer som är viktiga att beakta men även placering – att undvika infallande omgivningsljus, vara vaksam på reflexer, undvika starka kontraster mellan ram, bild och bakgrund (ska helst vara en mjuk, gråaktig övergång)

Vad gäller analog eller digital signal så är den digitala alltid bättre. Han påtalade betraktningens vinkelns betydelse och att hur vi sitter och jobbar är viktigt för bildkvaliteten. (bildytan ska alltid vara vinkelrät till synriktningen oavsett bildskärmens höjd och placering)

Vi fick praktiska tips då Niclas visade hur vi själva kan ändra teckenstorlek, ljushet och kontrast men även hur färgtemperaturen påverkar. Om färgerna återges realistiskt vid 6500 K (Kelvin) så får man en ljusare, vitare bild vid 9300 K vilket för vissa synskadade kan ge bättre läsbarhet och kontrast. Ytterligare tips är att använda

jordat uttag som leder bort elektriska fält från skärmen.

Ögonmusklerna – aldrig trötta och sällan sjuka

Fatima Pedrosa Domellöf, professor i ögonsjukdomar vid institutionen för klinisk vetenskap Umeå universitet delgav oss ögonmuskelns unika egenskaper. I kroppen har vi en del muskler som är snabba, andra som uthålliga. Ögonmusklerna är både och, och får därigenom unika egenskaper. Ögonmusklerna har inga förråd som kan ta slut som i andra muskler. De kan inte få mjölk-syra och är i princip outtröttliga.

Vi har mer än 600 muskler i kroppen både små och jättestora som vi kan göra fantastiska saker med men hon framhöll att det är med ögonen vi styr – se bara den fokusering ögat har vid höjdhopp eller vid ett sprintlopp

Hon beskrev hur musklerna är uppbyggda av fibrer – snabba eller långsamma. De som är mest snabba blir snabba, men också snabbt trötta (exv. muskelgrupper en sprinter behöver). De som har mest långsamma fibrer blir istället uthålliga och orkar länge (maratonlöpare).

Ögonmusklerna skiljer från övriga muskler genom att ha en mängd fibertyper i en kombination som inte finns någon annanstans, de får egenskaper och funktioner som klarar både långsamma och snabba rörelser

utan att bli trött. Och medan andra muskler slås ut vid svåra neuromuskulära sjukdomar så förblir ögats muskler i det närmsta intakta. Vad det beror på vet man inte idag.

Vid sjukdomen ALS förlorar kroppens alla muskler successivt sin funktion - även ögonmuskeln – men mycket sent i förloppet och inte i samma omfattning. Varför är ögonmuskeln mer motståndskraftig? Vid ALS är det i 5-10% ärftliga faktorer och i de fallen har man hittat de gener som är defekta men för övriga är orsakerna bakom ögonmuskelnns hårdighet fortfarande olöst.

Genom dagens forskning hoppas man kunna börja förstå ögonmuskelnns hemligheter och hitta strategier för att fördröja sjukdomsförlopp. Men forskning kräver medel och som sekreterare i Stiftelsen Synfrämjandets forskningsfond ville hon som avslutning sprida information om att man till forskningsfonden kan skänka pengar. Fonden stiftades för att på olika sätt skapa ekonomiska resurser för anslag och stipendier till forskning kring ögat och seendets funktion. För mer information kan man läsa på hemsidan www.synforskning.nu.

Är det omöjliga alltid omöjligt?

Lennart Hjelm, inspiratör som reflekterade över tankens kraft . En uppfriskande stund med praktiska positiva tips som kan förgylla dagen inte bara för mig själv utan även för andra. Lennart framhöll att livets mening är att få ge dopamin. Att må bra. Och beröm har man

svårt att värja sig mot. Genom att få beröm mår jag bättre, så beröm är viktigt!

Från skolans värld, Lennart är lärare sedan 30 år, framhöll han hur betydelsefullt det är att se och uppmärksamma alla. Självt har han schemalagt sina elever så att ingen ska glömmas bort under en vecka.

Hur gör då personer som upplevs trevliga? Jo de använder ditt namn. Han exemplifierade här sjukvården i Sverige där man först efterfrågar personnumret inte vad man kan hjälpa till med.

Lennart gav också några minnestips utifrån att till och med dagens ungdomar är oroliga över sitt dåliga minne.

1. Ät fet fisk 2 ggr/vecka och risken för Alzheimer halveras
2. Motionera 2 ggr/vecka i snabbare takt än promenadtakt och risken halveras ytterligare.
3. Umgås med vänner

Hjärnan jobbar oavbrutet i dag och det är mycket intryck som hjärnan ska sortera. Att vi upplever dåligt minne är kanske inte så konstigt. Utvecklingen har lett till att vi lever i en science fiktion. Lennart har en hörselskadad kompis som opererades med cochlea implanterat och fick sin hörsel åter och idag är japanerna intresserade av om man kan operera in en kamera i ögat för den som är blind. Han menar att allt detta har påverkat honom. Så är det omöjliga alltid omöjligt?

Britt-Marie Fransson,
Arbetsförmedlingen syn/döv/hörsel Nord

Nya vd-ar

Erik Bondemark, 45, har utsetts till ny VD för LVI Low Vision International och tillträdde den 3 augusti 2009. Erik efterträder Olle Lindquist, som kvarstår som styrelseledamot.

Erik är civilingenjör från Chalmers och var senast VD för en större möbeltillverkare.

Den 1/10 tillträder **Fredrik Thunell** som tillförordnad VD för Optikbranschen.

Fredrik kommer närmast från modevärlden där han arbetade som exportchef för accessoarföretaget SNÖ of Sweden. Dessförinnan arbetade Fredrik under 7,5 år som kommunikationschef på Synsam.

SIUS – en ny taktik från arbetsförmedlingen

SIUS-konsulent för personer med synnedsättning – en förstärkning för den arbetssökande med synproblematik

Arbetsförmedlingen Rehabilitering syn/döv/hörsel är i dagsläget indelad i fyra stora geografiska områden: nord, öst, väst, syd. I varje region finns team för arbetssökande som har nedsatt arbetsförmåga till följd av synnedsättning/hörselnedsättning och dövhet. Teamen kan se lite olika ut beroende på var i landet de är lokaliserade men huvudsakligen består de av synpedagoger, psykologer, socialkonsulenter, optiker och synkonsulenter.

Med start under året har nu teamen utökats och kompletterats med en ny funktion för syn/döv/hörsel området så kallade SIUS-konsulenter. SIUS-konsulenter finns sedan tidigare inom Arbetsförmedlingen och det nya är att man nu kompletterat med ”special-SIUS” som riktar sina insatser till målgrupperna inom syn/döv/hörsel.

SIUS står för ”Särskilt introduktions- och uppföljningsstöd”.

SIUS syftar till att ge ett särskilt stöd vid introduktionen inför en anställning och stödet ges såväl till den arbetssökande som till arbetsgivaren och

arbetsplatsen. SIUS-konsulenterna finns med på plats så att starten på den nya arbetsplatsen ska fungera så smidigt som möjligt. Stödet kan ges under kortare eller längre tid utifrån individuella behov.

Vad är SIUS-metodik?

SIUS-konsulenterna arbetar efter den amerikansk/kanadensiska modellen ”Supported Employment” anpassad till svenska förhållanden. Den innehåller 5 olika steg.

- 1 Sökande analys
- 2 Ackvirering (söka lämpligt arbete)
- 3 Arbetsanalys
- 4 Introduktion på arbetsplatsen
- 5 Uppföljning

Vem kan få stöd?

Arbetssökande personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga i behov av extra stöd att hitta ett varaktigt arbete. Personen ska vara utredd och bedömas ha förutsättningar för en anställning om de får träning och rätt stöd ges vid introduktionen på arbetsplatsen.

Hur får man kontakt?

Genom den lokala arbetsförmedlingen eller direktkontakt med Arbetsförmedlingen Rehabilitering syn/döv/hörsel.

Exempel

Anna född -85 har en medfödd synnedsättning med visus 0,2 och synfältsbortfall på båda ögonen till höger i synfältet. Hon har klarat av gymnasiestudier inom barn- och ungdomsprogrammet, men sedan haft svårigheter att hitta arbete inom utbildningsområdet. De praktikperioder hon haft, har tyvärr inte lett till varaktig anställning och hon har nu varit arbetssökande en längre period. Anna känner sig vilsen och självförtroendet har fått sig en törn.

Arbetsförmedlaren på hemorten bedömer att SIUS-stöd behövs. SIUS-konsulent/syn träffar Anna tillsammans med arbetsförmedlaren och SIUS-metodiken (de fem stegen) används för att komma vidare. Man börjar med en noggrann kartläggning och utifrån den börjar sökandet efter lämplig arbetsplats.

Anna själv är aktiv och kommer med förslag och får kontinuerlig rådgivning av SIUS-konsulenterna som också kan ta kontakt med olika presumtiva företag.

När en arbetsplats är funnen är nästa steg en noggrann arbetsanalys av innehåll och upplägg av arbetet, så att det stämmer överens med Annas förmågor. Arbetsanalysen kan ske genom att SIUS-konsulenterna praktiskt prövar de aktuella arbetsuppgifterna på företaget.

I detta fall har man hittat ett administrativt arbete vid ett mindre företag. Anna är mycket intresserad av denna typ av datorarbete, arbetsgivaren är positiv och möjlighet till anställning kan finnas. Arbets-hjälpmedel och anpassningar till datorn kan underlätta och till viss del kompensera hennes nedsatta syn.

Så är det dags för Anna att börja och SIUS-konsulenterna finns på plats för att introducera henne i arbetet. Efter ett antal veckor glesades introduktionsstödet ut. Anna tyckte det kändes väldigt bra att ha stödet av SIUS-konsulenterna under hennes första tid. Hon behövde inträning på sina hjälpmedelprogram kopplat till arbetsuppgifterna, orientering i den nya miljön och inledningsvis stöd vid resorna till och från arbetet. Många frågor kom upp bland kollegorna och då kändes det extra bra att ha SIUS-konsulenterna som stöd för att svara på frågor kring hennes funktionsnedsättning.

Efter 4 månaders arbetspraktik erbjöds Anna en fast anställning med ett visst lönebidrag. SIUS-konsulenterna följer upp Anna regelbundet genom besök och telefonsamtal under första året av anställningen.

Ta kontakt för mer information
katarina.soderqvist@
arbetsformedlingen.se
irene.soderlind@
arbetsformedlingen.se

Irene Söderlind (stående) och Katarina Söderqvist (sittande) är båda nyanställda SIUS-konsulenter för personer med dövhet respektive synnedsättning/hörselnedsättning i norra delarna av landet med utgångspunkt från Sundsvall. Nedan en anpassad dator.

Glöm inte habiliteringskonferensen

Det är dags att anmäla abstract till Örebrokonferensen HAB2010 den 13 - 15 april 2010.

Formulär med anvisningar hittar du här: <http://www.orebroll.se/hfcabstract>. Deadline för abstractsinlämning är den 1 november 2009. Inom kort kommer vi att

publicera konferensprogrammet på vår webbsida www.orebroll.se/orebrokonferensen.

Hör gärna av dig om du har några frågor.

Välkommen!

Ny kurs i optometrisk rehab

Under dagarna 1-2 september var det introduktionsträff för deltagarna i kursen "Optometrisk rehabilitering" på optikerutbildningen vid Högskolan i Kalmar.

Utbildningen är en påbyggnad i svagsynsoptik och synträning och vänder sig till synpedagoger och optiker. Det var 27 studenter som kom till introduktionsträffen, 9 synpedagoger och resten optiker. Optikerna arbetar både på syncentraler och privat "ute på stan". Det var geografisk representation från hela Sverige samt en isländska och en norrman!

Kursansvarig är Jörgen Gustafsson, optiker och universitetslektor. Övriga kursledare är Krister Inde, synpedagog och kreativ legend inom synområdet samt Gun Olsson, synpedagog med hela synrehabiliteringens historia i bagaget.

Kursen är på 7,5 hp och drivs på kvartsfart, dvs. den sträcker sig över en termin. Det kommer att vara ytterligare två träffar i Kalmar men det mesta av undervisning, studieuppgifter, tester och diskussionsforum kommer att ske på Webbstudieplatsen Moodle. Några timmar första dagen ägnades åt att lära sig hur Moodle fungerar. Övriga ämnen under dagarna var föreläsningar om:

- Synrehabiliteringens utveckling

Jörgen Gustafsson (ovan) och Gun Olsson (nedan) instruerar.

- Synrehabilitering i praktiken
- Att leva med synskada
- Optometri för synsvaga
- Synträning vid nedsatt syn
- Optik för synsvaga – forskning och utveckling

Kursen har kommit till då vi märkt att det finns ett uttalat behov av fördjupade kunskaper inom svagsynsområdet. Vi

kommer att lägga stor vikt vid de psyko/sociala aspekterna av att bli synskadad, nya behandlingsmetoder och forskning. Liknande fortbildning har givits tidigare men då bara till optiker. Vi ser en stor fördel i att ha en blandad yrkesgrupp eftersom välfungerande synrehabilitering bygger på ett gott samarbete mellan optiker och synpedagog.

Vi hoppas att det inte blir en engångsföreteelse utan att det finns underlag för fortsatta kurser. Om du är intresserad av att veta mera kan du kontakta Jörgen via e-post jorgen.gustafsson@hik.se

Gun Olsson
Kalmar

HI: Hjälpmedel lönar sig

Tekniska hjälpmedel och bostadsanpassningsbidrag kan göra att äldre människor kan stanna kvar i eget boende betydligt längre än annars. Och det är en god affär för kommunerna. Det visar nya siffror som har tagits fram av Hjälpmedelsinstitutet (HI) via sin satsning Teknik för äldre.

Alternativet till hjälpmedel och bostadsanpassningsbidrag kan vara särskilt boende vilket innebär stora kostnader. Satsningar på rollatorer, spisvakter, duschpallar, viss ombyggnation och mycket mer gör

att en äldre person kan stanna kvar i invant boende betydligt längre än annars.

– Självklart kommer vissa att bo på ett särskilt boende med stöd och hjälp, men många personer kan också bo kvar längre hemma med hjälpmedel och bostadsanpassning. Att satsa på det skulle spara stora summor åt kommunerna i Sverige, berättar Bengt Andersson, programchef för Teknik för äldre på HI.

För Sveriges 290 kommuner har HI gjort en kalkyl. Den kan visa vad som händer om 5

procent av alla som är över 65 år skulle bo på ett särskilt boende respektive om samma grupp istället skulle få stöd med hjälpmedel och bostadsanpassning

Fler siffror och kalkyler på enskilda kommuner kan göras på en kalkylator som HI har tagit fram - <http://www.teknikforaldre.se/aldrerkostnadssnurran>

Tillfälle att prova Ekeskolan

Föräldrar som har ett barn med synskada och ytterligare funktionsnedsättning har en möjlighet att tillsammans med sitt barn att tillsammans prova skolgång, boende samt fritidsverksamhet på Ekeskolan.

Vecka 47, 2009 är föräldrar och barn välkomna att delta i vår verksamhet för att prova om Ekeskolan kan vara ett alternativ.

Under veckan kommer eleverna att få prova på synanpassade lektioner i:

- kärnämnen
- idrott och hälsa
- fritidskunskap
- bild och form

- slöjd
  - hem-och konsumentkunskap
- De kommer även att ha synanpassade fritidsaktiviteter och besöka skolans elevhem.

Besökande bor under veckan i skolans gästboende där vi har möjlighet att ta emot sex elever med föräldrar. Boendet är rhanpassat.

Veckan är kostnadsfri för både elev och föräldrar som också får ersättning för billigaste färdsätt.

För mer information kontakta Karin Karlberg karin.karlberg@spsm.se synpedagog

Telefon 010 - 473 52 72

Anmälan skickas till Ekeskolan senast 14 september respektive 26 oktober. Anmälningblankett finns i högerspalten på www.spsm.se/Skolor/Ekeskolan/Bli-elev-hos-oss/Prova-pa/

Våren vakreste eventyr

I början av juni celebrerade Tambartun kompetansesenter i Norge 200-års minnet av Louis Brailles födelse med en konferens med punktskrift som tema. Konferensen kallade man ”vårens vakreste eventyr”.

Att man i Norge månar om punktskriften visar inte minst ansträngningarna att skapa en kod för det samiska språket. Det samiska alfabet har ett antal bokstäver som skiljer sig från norska och andra språk – á, č, đ, ŋ, š, t och ž.

Hur skriver man dessa bokstäver på punkt samtidigt som man behåller möjligheten att infoga ord/namn på norska? På plats fanns språkvetaren Otto Prytz. För det fyra sista bokstäver var det lätt – man bara spegelvände n, s, t och z. För de

tre andra bokstäverna måste man hitta andra punktkombinationer.

Innan vi kom in på punktskrift på samiska hade Otto Prytz gett oss en annan lektion. Louis Brailles kod bygger på det franska alfabetet. Hur kan man då anpassa den ursprungliga Braillekoden till andra språk?

Ett sätt är den traditionella metoden. Punkterna 2-3-6 är franskt œ, men kombinationen kan också användas för ø på norska/danska och ö på svenska. En annan lösning är formlikhetsmodellen. Här lägger man till punkt 6. Vanligt c (punkterna 1-4) resulterar i att ç representeras av 1-4-6, ĝ 1-2-4-5-6 osv för h, j och š. Eftersom u redan har punkt 6 (1-3-6) måste man finna en annan lösning för ů. Det blev en spegelvändning, alltså 3-4-6.

Efter att ha lyssnat till Otto Prytz förstår jag varför han är ordförande i den tekniska kommitté för punktskrift som finns inom World Blind Union.

Att ha ett samiskt punktskriftsalfabet är av intet värde om man inte producerar böcker. Erna Lyssand Hætta och hennes elev Jon André Eira hade rest ner från Finnmark för att berätta om sina upplevelser när de, närmast i kapitelform, fick de första läroböckerna på samiska. Jon André framförde även tre jokkar.

”Trenger blinde å lese allt?”

var temat för en paneldebatt ledd av Sverre Fuglerud från Norges blinddeforbund. Kontentan av debatten var JA – man måste läsa allt därför att det finns så lite punktskrift. Arild Øyan, själv punktskriftsläsare, gick så långt att han önskade sig även att reklam skriven på punkt.

Därutöver gavs ett antal andra goda presentationer. För den historiskt intresserade kan jag nämna att föregångaren till Tambartun, Dalens offentlige skole for blinde, började undervisa i engelska redan 1913 samt att man hade undervisning i esperanto fram till 1965.

Siste föreläsare var Oliv Klingenberg från Tambartun. Hennes forskningsarbete inriktas på undervisningen i geometri – ”ett skolefag som øker forståelsen for omverdenen eller meningsløs bruk av undervisningstid?” Olivs slutsats är att geometri underlättare forståelsen av omvärlden. Däremot ställer hon sig tveksam till värdet av att bara arbeta med läroböcker.

Harry Svensson
Resurscenter Syn /SPSM

Ny bok om punktskrivregler

Svenska skrivregler för punktskrift innehåller Punktskriftsnämndens och Språkrådets rekommendationer för hur man skriver och utformar punktskrift på svenska språket: stor och liten bokstav, siffror, skiljetecken etc.

Boken finns att köpa både i tryckt version och i punktskrift för 200 kronor via Punktskriftsnämndens webbplats, www.punktskriftsnamnden.se

---

Blindas flirt – ett mörklagt forskningsområde

Monica Granberg har skrivit ett magister-examensarbete i sexologi

Jag har under våren 2009 genomfört en studie om blindas flirt och sätt att uppfatta attraktion. Som underlag har jag intervjuat tio blinda – ja, de har förklarat att de accepterat att jag benämner dem så när jag hänsyftar till dem utifrån deras grad av synskada. Hälften var män, hälften kvinnor. Ungefär lika många var vuxensynskadade som barndomsblinda.

Som framgår av arbetets titel, är detta ett forskningsområde som inte varit satt under lupp i den svenska forskningen, i alla fall inte sedan Gisela Helmius genomförde sin studie på 80-talet, och den hade delvis ett annat fokus än det jag haft.

Jag har kunnat konstatera att synskadade inte är någon homogen grupp utan är lika olika som man är i resten av den svenska befolkningen. Man socialiseras inte utefter sin synstatus, utan det är andra faktorer som spelar en så mycket större roll. Dock finns det vissa likheter mellan individerna som studien kunnat peka på. Detta gäller framför allt det som handlar om hur man förnimmer attraktion och hur man flirtar. Att utseendet inte är det mest centrala, kan nog de flesta inse utan att ta del av studien. Men alla tänker

kanske inte på att fysisk närhet och verbal kontakt är förutsättningar för att man ska känna sig attraherad av någon och för att man ska kunna signalera sitt intresse. Gemensamma värderingar och intressen hör till de viktigare förutsättningarna för att man ska känna lust för att etablera ett förhållande. Det som primärt kan utgöra triggers för att väcka intresset kan vara hur den andra personen doftar, röstens tonläge, betoning, dialekt och på vilket sätt den andre rör vid en. Lite förvånande kan vissa namn också framkalla åtrå hos någon respondent. För den som varit singel väldigt länge kan vanlig mänsklig, normal vänlighet bidra till att man blir kär.

Man kan med fog påstå att det finns ett flertal hinder för att gravt synskadade ska kunna flirta. Till största delen är det avsaknaden av eget kroppsspråk hos de barndomssynskadade samt svårigheter att ta en adekvat ögonkontakt som utgör de största hindren. Dock har de vuxensynskadade till stor del kvar sitt kroppsspråk och minspel samt tar ögonkontakt på basis av var de hör den talandes röst kommer ifrån. Ögonkontakten innebär i detta fall att det kan se ut som att den blinde ser personen, vilket ju inte är fallet. Det innebär att ögonkast och blinkningar inte kan besvaras.

Barndomsblindas personlighet domineras i, vad jag kan uttröna av studiens resultat,

högre grad av synskadan än den gör hos vuxensynskadade. Detta tar jag som intäkt för att barndomens socialisationsprocesser fortlever starkt även sedan man mist synen.

Flera framförde rädslor som ett av de största hindren för att flirta. Det kan röra sig om rädsla för att bli avvisad, rädsla för att göra fel eller att man helt enkelt i största allmänhet är rädd och osäker. Att man som synskadad utmärker sig och skiljer sig från mängden bidrar till att upprätthålla den uppdelning i ”vi och dom” vad gäller seende och synskadade, som många anser råder i samhället. Några pekar på att det kan finnas en rädsla och en blygsel hos seende som hindrar en kontakt med synskadade.

Överhuvudtaget upplever en del att att seendes attityder gentemot blinda, bidrar till att gravt synskadade inte på ett naturligt sätt kan initiera kärleks- eller sexrelationer utan att flertalet nöjer sig med att bli ”utvalda” eller har vant sig vid tanken på att leva sitt fortsatta liv som singlar. Det faktum att en del blinda ungdomar inte är tillsammans med sina kompisar på fritiden och inte går på fester eller krogen utan nöjer sig med att vara tillsammans med familj och släkt underlättar ju inte heller kontakttagandet med en presumtiv partner. De unga barndomsblinda som ingick i studien har inte aktivt själv försökt hitta någon partner,

något som för mannen kan sägas bero på ett oväckt intresse för ett kärleks- och sexliv.

Att en barndomsblind också pekade på en oförmåga att kommunicera med seende, som han hänför till uppväxten på Tomtebodaskolan, har inte ökat hans förutsättningar att kunna tänka sig att träffa en seende partner.

Flera pekade också på drag i den egna personligheten såsom blygsel, tillbakadragenhet, osäkerhet och rädsla samt dåligt självförtroende som orsaker till att man inte utvecklat något fungerande sätt att flirta.

Ett faktum är att internet inte har inneburit den revolution för synskadade som man kanske skulle kunna tänka sig. Endast ett fåtal av de som ingår i studien har vågat sig på att prova detta sätt att hitta en partner. Flertalet pekade på de tekniska svårigheterna och en del attityder som härskar bland de seende på datingsidorna som försvårande omständigheter för att man ska försöka finna en partner på detta vis. Kvinnorna pekade också på de faror som finns förenade med att träffa någon via internet, vilket avskräckt dem från att försöka. Det faktum att sidorna inte är anpassade för datorhjälpmedel och att de som är ute på sidorna själv skickar foton och efterfrågar dessa för att fortsätta kontakten, är försvårande faktorer för relationsbildning via webben för de som inte har någon visuell förmåga.

Nu, liksom i slutet av 80-talet, är det föreningslivet i form av

föreningar för synskadade som fortfarande utgör en viktig mötesplats för många relationsbildningar. Men genom studien kan man också konstatera att de vuxensynskadade även sedan de förlorat synen till stor del fortsätter att använda sig av dansställen och krogen som mötesplatser. Deras sociala interaktion verkar domineras av deras tidigare sätt att gå till väga bortsett från att de inte längre ser och inte kan använda de visuella intrycken. Men några använder ögonen för att bedära och uttrycka sig fast de är oseende.

Jag vågar påstå att det finns stora olikheter mellan hur vuxensynskadade och barndomsblinda handskas med sin syn på sig själva som kvinnor och män. De vuxensynskadade har i påtagligt högre grad kvar sitt seende sätt att tänka om sig själva och sätt att bilda par. Det synes ändå stå klart att blinda har tillgång till ett begränsat urval av arenor, jämfört med seende, för att hitta någon att bli tillsammans med för kortare eller längre tid. Orsakerna står att finna både i attityder hos de blinda själva som attityderna hos en del seende. Praktiska svårigheter att själv ta sig ut till mötesplatser utan istället behöva ledsagare och/eller färdtjänst försvårar spontana kärleksmöten mellan seende och synskadade, som i det stora hela synes vara rätt så ovanliga.

Dock finns det undantag då flera kunde berätta om förhållanden de haft med seende som både varit kort- och långvariga. Det visar ändå på att en del seende kan se personer som har

en synskada som mer än bara ”handikappade” utan även som kvinnor och män med andra förmågor och fördelar. Dock handlar det oftast om personer som redan innan de blivit tillsammans med en blind, haft insikt i de blindas värld i egenskap av att vara lärare, ledarhundstränare, färdtjänstchaufför etc.

Många av informanterna framhåller att man delar gemensamma erfarenheter om man är två synskadade men att det i många situationer är opraktiskt. Att vara tillsammans med en seende innebär större frihet och flexibilitet och att vissa praktiska problem kan lösas på ett smidigare sätt. Jag har kunnat utläsa, delvis ”mellan raderna” att det innebär högre status för en synskadad att vara tillsammans med en seende jämfört med en annan synskadad. Detta härrör sig troligen från det att det innebär större svårigheter att attrahera en seende då det är större hinder man ska forcera i form av attityder och farhågor inför synskadan som kan finnas hos den seende. Men – studien visar att man kan bli tillsammans med en blind! Alla seende ser inte synskadade som ”handikappade” utan som attraktiva och åtråvärda kvinnor och män om än utan den visuella förmågan!

Monica Granberg
Ordförande SRF Ringsjöbygden
granberg.monica@telia.com

Forskning om arbete

Mycket lite har forskats om synskadade i arbetsför ålder, sa Johan Sjöstrand när han inledde Forum Visions "Människa och miljö i samverkan"-konferens 2009 i Göteborg i september.

Så konferensen handlade just om detta, med fokus på arbete och i någon mån studier.

Mest plats i tidsschemat tog Fred Reid från RNIB som berättade om sin och Philippa Simkiss' jämförelse av olika länders system för att hålla synskadade i arbete.

Det visar sig att de flesta gravt synskadade i EU-länderna inte ens letar efter arbete. De betraktar det antagligen som utsiktslöst. Högst andel verk samma finns i Sverige med ungefär hälften. England och Tyskland har en tredjedel. Och vissa länder i Östeuropa som Rumänien har en tiondel. Men trots den pessimistiska utgångspunkten sökte ändå en fjärdedel av de icke arbetande jobb.

Vad kan man göra? RNIB har drivit ett projekt där långtidsarbetslösa har fått jobb på RNIB med stöd att söka ett annat, där inte mindre än 64 av 80 lyckades. I ett annat projekt frågades 660 icke arbetande om sina önskemål varvid hälften förklarade sig vilja arbeta om de bara fick.

Ovan: Tove Dunkers, SPSM i samspråk med Thomas Larsson, Arbetsförmedlingen S/D/H

Nedan: Mingel i fiket

Ett problem är statistiken. Inte ens i Sverige, detta statistikland, är det lätt att hitta siffror på hur många synskadade som söker jobb. Det finns, i Sverige, 65.000 synskadade, men ingen vet hur många av dessa som är ekonomiskt inaktiva. Och om man rapporterar något är det svårt att jämföra med andra länder där definitionerna är annorlunda. I Tyskland var man på federal nivå övertygad om att det inte fanns någon ofrivilligt arbetslös synskadad.

Men något kan man göra ändå. Det tyska systemet går liksom det svenska ut på automatisk bedömning av arbetsförmåga, rehabilitering och utbildning. I Tyskland finns det ettårskurser på internat, de har kritiserats för att vara institutionella och föga individualiserade medan det svenska systemet har kritiserats för att inte vara särskilt arbetsanpassat. I Tyskland finns också ett kvot-system – alla företag över en viss storlek måste till 5% anställa folk med funktionshinder. Men Reids och Simkiss' slutsats var ändå att det svenska LAS-systemet var effektivare.

Att statistiken inte är publicerad behöver dock inte betyda att den inte finns, påpekade Stig Eriksson, SRF. Naturligtvis vet syncentralerna hur många inskrivna de har i olika kategorier. Och om man vänder sig till rätt person på Arbetsförmedlingen vet också de hur många som är synskadade.

Reids och Simkiss' rapport finns på ForumVisions webbplats www.forumvision.org under På gång.

Christina Magnusson från Arbetsförmedlingen varken bekräftade eller förnekade Stig Erikssons påstående men påpekade att Af:s siffror måste tolkas. Av 3.500 inskrivna har åtminstone 1.700 arbete med olika former av stöd. 600 är arbetslösa och 1.000 är föremål för olika åtgärder. Av dessa är synskadade noggrant redovisade eftersom pengarna är öronmärkta och måste redovisas.

Men de som inte är inskrivna för att de har gett upp finns förstås inte med här.

Arbetsförmedlingens roll är att med sina hundra specialister utföra tre typer av tjänster: klargöra arbetsförutsättningarna för den enskilde, informera om vad som kan vara knepigt, och anpassa arbetsplatsen.

Christina Magnusson trodde främsta skälet till att gravt synskadade har svårt att få jobb är att företagen inte törs anställa. På sid 8 beskrivs en ny resurs Arbetsförmedlingen har till sitt förfogande för att åtgärda detta.

Pia Ackmark från Stockholms Af bekräftade den bilden och berättade att ungefär ett företag av sju skulle kunna tänka sig att anställa någon med gravt synskada – märkligt nog var det vanligare bland småföretag än bland de stora börsföretagen, kanske för att de små kan gå på chefens personliga erfarenheter medan de stora har en trög byråkrati. För det var också tydligt, sa Pia Ackmark, att de som hade erfarenhet var mer benägna än de som inte hade det.

Peter Linnstrand från Sörm-

lands landsting och Anderz Mattsson från SRF efterlyste även mer peppning av de synskadade själva eftersom nu så många ger upp på förhand. Och Pia Almkvist från Anpassa, ett företag som säljer avancerade reha-tjänster, undrade med stöd av Krister Inde varför detta inte efterfrågas. Men på det fick de inget svar.

Sedan demonstrerade

Gunnar Janzon och Bengt Johansson från Af:s västdistrikt hur ett anpassningsuppdrag kunde se ut. Nya Synvärlden-läsare kunde läsa om detta uppdrag redan i nummer 2.

För övriga räcker det kanske att slå fast kärnan – det som nästan alltid börjar som ett hjälpmedelsuppdrag resulterar ofta i en mängd rådgivning av ibland närmast psykoterapeutiskt slag till klienten såväl som till arbetskamrater och chefer. Det stora hindret för den synskadade är inte alltid tekniskt, det är ofta attityder och fördomar.

För att inte göra hela evenemanget till en gissningslek om hur synskadade vill ha det hade arrangörerna också bjudit in Johanna Sporrang, socionomstudent, med synskada sen åtta år. Hon hade bara beröm för det stöd och det engagemang som finns hos arbetsförmedlingar och syncentraler – men var ganska kritisk till hur det var organiserat.

För det första är det spritt på en förvirrande mängd händer som den enskilde inte har en chans att överblicka.

För det andra missar det ofta

att gripa in vid de tillfällena det sker en förändring av något slag, t.ex. vid byte från grundskola till gymnasium.

För det tredje finns en tendens att vräka över folk alltför mycket hjälpmedel.

För det fjärde finns inget som hjälper den synskadade att bli självsäker och aktiv. Många unga är överbeskyddade sen barndomen och exempelvis syncentralerna borde utgöra en motvikt mot detta.

Det senare möttes av flera instämmanden från synskadade i publiken.

En dansk utblick fick vi från Lene Sørensen från motsvarigheten till syncentralen i Århus. Hon hade, genom att intervjua några arbetande synskadade undersökt vilka svårigheter man möter i jobbet som synskadad. Hon fann att transporter var värst. Transporter till och från arbetet, men ännu mer transporter i arbetet – som de flesta fixar med bil men som den synskadade inte kan klara av utan ett förfärligt besvär om ens då.

Sørensens erfarenhet var att arbetsgivare nog ägnar sig åt ”staffing from strength”, dvs ser till vad folk kan, inte till vad de inte kan. Men det måste ju fungera också. Och visar det sig att den synskadade anställda inte kan möta den och den kunden eller delta i den och den vidareutbildningen på grund av synskaderelaterad stress passar han eller hon inte på arbetsplatsen.

Och Leif Sunesson intygade att många synskadade på hjälpmedelsföretag hade fått sparken

Johanna Sporrang berömde de närvarande men kritiserade deras organisationer.

för att de hade svårt att träffa kunder. Vårt högrörliga samhälle skapar offer på olika sätt.

Eva Magnus, arbetsterapeut från Högskolan i Sörtröndelag, hade undersökt studenter på samma sätt, genom att de har fört bok över vad de gör vilket Eva Magnus sedan satt in i ett tidsgeografiskt schema. Hennes undersökning gällde studenter med funktionshinder i allmänhet, men det spelade ingen roll för resultatet.

Även för en student är rutiner som ”vanliga människor” finner enkla fyllda av krångel. De tar helt enkelt så mycket tid att föga blir kvar. Trots att hennes referenspersoner helt har skippat umgängesliv och fritidsysselsättningar blir det så lite tid kvar för studier att de flesta har tvingats gå ner på halvfart.

Några av kommentarerna antyder att situationen skulle kunna förbättras genom t.ex. preparandkurser. Åtminstone

för den intervjuade student som aldrig hade tvättat kläder förut.

En preparandkurs föresvävade också Henrik Brink, kurator från Skåne som driver ett jobbprojekt för ungdomar tillsammans med FSDB. Men i första hand strävade projektet efter att organisera en självstärkande verksamhet inom FSDB. Arbetsgrupper är exempelvis igång för att involvera ungdomar från dövblindgymnasiet i diskussioner.

Bland andra upptäckter som man har gjort under tiden är att dövblinda ungdomar har precis samma prioriteringar som andra ungdomar, nämligen eget boende, arbete och vänner. Samt att ungdomarna själva är mycket mer optimistiska än de vuxna omkring dem är.

Flera i publiken stödde också idén med preparandkurser. Men Katarina Hägg som har arbetet med sådana intygade hur svårt det var att rekrytera till dem.

Möjligen är det så att de som har minst självförtroende inte ens vågar anmäla sig – medan de som skulle våga anmäla sig därmed har visat att han inte behöver.

Kristina Eriksson var särskilt glad över en bieffekt av de här undersökningarna – att kanske den tidsgeografiska studie-metoden skulle kunna användas av syncentralerna som en uppföljningsmetod. Inte minst skulle man kunna visa försäkringskassan hur mycket strul det är med att ha ett funktionshinder.

Och Ulla Kroksmark passade på att berätta om en handdator med tidsgeografiskt program som finns som prototyp och kan användas vid sådan uppföljning. Problemet är bara att den inte finns i handeln än – och inte lär finnas det heller om ingen betalar för det.

Elin Ekbladh från Linköpings universitet har testat om det går på ett tidigt skede att konstatera vilken långtidssjukskriven som kommer tillbaka till jobbet och vilken som inte gör det. Hon beskrev två metoder.

Den ena utgår från vad som motiverar människor att arbeta (bortsett från lönen). Och där visade det sig att den som tidigt sade sig ha föga inflytande över arbetssituationen och dålig tilltro till den egna förmågan att bidra också förblev sjukskriven, med 96% förutsägbarhet.

Den andra utgår från en bedömning av arbetsmiljön. Och där visade det sig att dålig anknytning till arbetsgrupp,

dålig feedback och brist på tid ger hög sannolikhet för att förbli sjukskriven – siffran uppfattade jag inte.

Vilket ytterligare stärkte åtminstone Peter Linnstrands tro att det är viktigare att lyfta fram vad folk är bra på, inte vad de inte är bra på.

Slutligen redogjorde Bertil Sköld för SRF:s sökande efter nya "blindyrken". Många av de yrken synskadade brukade jobba inom har försvunnit eller utlokaliserats till Kina, men vad ska komma istället? Och nu talade han inte om de få superbegåvningar som klarar vad som helst, utan medelmåttorna som vi ju är de flesta av oss.

Inte heller letade han efter Den Enda Lösningen, utan en

pusselbit.

Hittills har det visat sig att de gravt synskadade som har fått jobb har fått det i jobb som många konkurrerar om, mest kontorsjobb. De stora brist-jobben är för svåra.

Efter konfererande med olika insatta har SRF i alla fall fått fram ett trettital yrken där gravt synskadade inte har någon nackdel. Om det är bristyrken eller ej spelar ingen roll, de personer det handlar om är så få att de får plats hur konjunkturen än ser ut. Synsvaga klarar i stort sett vad som helst.

Nu ska i alla fall SRF presentera dessa yrken och göra reklam för dem. Syftet med det är att arbetsgivare ska förstå att synskador inte är ett problem.

Varefter Kristina Eriksson avslutade konferensen och sammanfattade: var och en gör jobbet på sitt vis, men om vi utvärderar kan vi se om vi gör rätt. **JW**

Under fredagseftermiddagen höll Thomas Göthberg från Dolphin Sverige en mycket intressant workshop som handlade om hur man kan göra text tillgänglig på olika sätt med hjälp av olika program ex Easy Converter som kan användas för att enkelt göra om vanlig tryckt text en wordfil till annat utmedia exempelvis Daisyformat, Storstil, Mp3 format, Punktskrift, Textformat

ICEVI: Lägg din pusselbit på bordet

Lägg din pusselbit på bordet uppmanade Irlands president Mary McAleese deltagarna vid ICEVI:s europeiska konferens i Dublin.

Ingen har all kunskap, men din bit passar kanske ihop med den bit som någon annan har. Om så är fallet lämnar du konferensen med ökad kunskap.

I juli samlades drygt 300 personer på anrika Trinity College i centrala Dublin för den 7:e europeiska konferensen med ICEVI – International Council for Education of People with Visual Impairment.

En av huvudtalarna var Irlands president Mary McAleese, som visade sig ha en synnerlig djup kunskap om, och personlig erfarenhet av funktionshinder. Hennes bror är döv. Hon berättade med stor inlevelse om det traumatiska ögonblick då hennes bror för första gången skulle åka till specialskolan i Dublin.

En annan av huvudtalarna, Caroline Casey, hade däremot ingen erfarenhet av specialskola. Hennes föräldrar hade valt att förtiga att hon hade en allvarlig synnedbjudning: Det var först i samband med en ansökan om körkort som hon blev medveten om att hon var synskadad.

Ovan: Svenska deltagare

Hon utbildade sig till arkeolog, men tvingades efter en tid lämna yrket då synen inte räckte till. Nästa steg i hennes karriär kom att inrikta sig på ekonomiadministration – något som hon också gav upp då hon tvingades arbeta 16 tim/dygn för att nå uppställda mål. I stället reste hon till Indien och utbildade sig till elefantskötare.

Hennes ”elev” där blev elefanten Kanchi. Kanchi kom även att stå för namnet när Caroline döpte om den stiftelse hon startat (tidigare The Aisling Foundation). Stiftelsen ändamål är att underlätta kontakterna mellan personer med funktionshinder företag, media och politiker.

Det är sällan jag har mött en så sprudlande och engagerad talare som Caroline Carey. Hon

Nedan: President McAleese

ser livet som fylld av möjligheter där nedsatt syn inte är ett hinder. Idag är hon fullt sysselsatt som stimulator och barriärbrytare världen runt.

Vill du själv möta Caroline, besök då: <http://video.google.com/videoplay?docid=-4656878104979234068>

En annan mycket engagerad ”keynote speaker” var ögonläkaren och professorn Jonathan Jackson från Nordirland. På ett charmerande, näst intill lekfullt, sätt delade han med sig sin oftalmologiska kunskap till oss lekmän.

Innan Jackson gick in på situationen i Nordirland gav han oss européer ett välbehövligt internationellt perspektiv. I världen finns det uppskattningsvis 45 milj blind och 269 milj synsvaga, varav 1,4 milj blinda barn. Varje år föds det 500 000 barn med synskada. Enligt Jackson har 98% av barn med synskada har inte tillgång till utbildning. Skrämmande siffror, eller hur?

En nästan veckolång konferens innehåller en mängd presentationer i parallellt löpande sessioner. Vissa av dessa kan innehålla guldklimpar eller åtminstone guldkorn, medan andra kan vara riktiga saltstoder. Vad som är guld eller salt beror självfallet på det egna intresse, men också på talarens förmåga att framföra sitt budskap.

Själv spetsade jag öronen under de presentationer som rörde utbildning av personal i Storbritannien. I Wales har man

på universitetsnivå startat egen utbildning av specialpedagoger (syn), i Skotland satsar man på vidareutbildning på universitetsnivå av lärare som undervisar elever med synskada och i London startar man kurser för habiliteringspecialister (2å år) och assistenter (1 år) som möter synskadade.

Varför? Det finns en gammal brittisk regel att barn/elever med grav synskada skall undervisas av speciallärare med synkompetens. Den skotska skollagen från 2005 säger: ”.. where an education authority employs a teacher wholly or mainly to teach pupils who are hearing impaired, visually impaired or both hearing and visually impaired, then that teacher must possess an appropriate qualification to teach such pupils.”

Ursprungligen avsåg detta krav kompetensen hos lärare som undervisade vid specialskolor, men kom med tiden att bli praxis att även att gälla allmänna skolor. Noteras bör dock att den skotska skollagen talar om ”appropriate qualification” (ung. adekvat utbildning på svenska). Universitetet i Edinburgh har därför kurser/utbildningar på olika nivåer beroende på deltagarens tidigare kunskap och arbetsgivarens ambitioner.

Av korridorssnacket förstod jag att de svenska inslagen var mycket uppskattade. Anders Rönnbäck, Annica Winberg och Kim de Verdier hade 2/3 av en session kring sin studie av punktskriftsläsande elever i grundskolan. Samtidigt, i ett

annat rum, presenterade Tove Söderqvist Dunkers sin studie med titels ”talande möten”.

Först ut på scenen var dock Catharina ”Kia” Johansson med sin studie av punktskriftsläsare. ”Kia” blev dessutom uppmärksam på dagen därpå när den förträfflige konferensledaren John Healy sammanfattade gårdagens parallella sessioner.

En annan svensk prägel var det särskilda ”Battenspår” som löpte genom konferensen. För något år sedan tog Sverige och övriga nordiska länder initiativ till den första europeiska konferensen om undervisning av elever med diagnosen Spielmeier-Vogt (Batten’s disease eller JNCL på engelska). Förhoppningsvis har därmed det lagts en grund för fortsatt europeiskt utbyte.

Det var inte bara den nuvarande presidenten som var på plats. I en kaffepaus var vi några svenskar som blev presenterade för den tidigare president, Mary Robinson, som just kommit hem efter att ha besökt Gotland.

Det europeiska pusselbitsläggande inom ICEVI får en fortsättning om fyra år. Kanske blir det i Istanbul.

Harry Svensson
SPSM, RC-syn / ICEVI
2:e Vice President

Nationell standard demonstreras på IMC

Från 13th International Mobility Conference (IMC 13) – "More than a cane" – Marburg, Tyskland.

Den 14-17 juli deltog jag i den 13e internationella O&F konferensen i Marburg, IMC 13, och ett soligt och tropiskt varmt Marburg tog emot oss, ca 250 deltagare från hela världen.

En av konferensens invigningstalare var Dennis Cory, president IMC International Committee, som också tilldelades den tyska föreningen för blinda och synskadades hedersmedalj (Ehrenmedaille des Deutschen Blinden- und Sehbehindertenverbandes, DBSV).

De intressanta och intensiva dagarna med föreläsningar inom olika områden som rör O&F varvades med utställning av hjälpmedel, en guidad rundtur till fots i det gamla Marburg och en festkväll utomhus på konferensområdet, der Deutschen Blindenstudieanstalt. De närmare hundra föreläsningarna var grupperade under rubriker som t ex Ledarhundar, Forskning/vetenskapliga undersökningar, Special områden, Metoder och material, Psykologi, Barn och O&F, ADL möter O&F, Att förflytta sig utan hinder, O&F i olika länder och Rehabilitering för seniorer, där jag själv stod för ett av bidragen, med rubriken: "In what

Modell över Marburg

way can low vision clinics help elderly people with low vision to independent and safe O&M? A discription of clinical work."

En innehållsrik och inspirerande konferens avslutades med bl a information om IMC 14, år 2012, på Nya Zeeland och utdelning av "Sutero-Cory award" som vid detta IMC tilldelades Dr Bruce Blasch.

I min presentation, som jag gör ett sammandrag av här, beskriver jag hur jag har provat intervention i grupp, där tillfällena med individuell träning ingår, för äldre personer med synnedsetning som vill lära sig att använda markeringskäppen, och där jag använt den Nationella standarden för O&F för Syncentralerna i Sverige som

grund för interventionen.

Tillsammans med Ines Himmelsbach och Rixt Zijlstra från Tyskland respektive Nederländerna stod jag för sessionen om Rehabilitering för seniorer.

Bakgrunden till Nationell standard för O&F är ett nationellt kvalitetsprojekt som pågick på Syncentralerna i Sverige under slutet av -90 talet. Anledningen till att det genomfördes var Socialstyrelsens krav på kvalitetssäkring. Syftet med kvalitetsprojektet var bland annat att införa en gemensam metod för utvärdering av rehabiliteringsinsatser och kvalitetsutveckling vid syncentralerna i Sverige.

Ett av resultaten från kvalitetsprojektet var den Nationella standarden för O&F för Syncentralerna i Sverige, som anger

den nivå som – enligt beslut av syncentralernas kvalitetsråd 2001 – bör uppnås för att personer med synnedsättning ska få en fullgod rehabilitering i O&F.

Allmän beskrivning av gruppinterventionen:

Den Nationella standarden för O&F består av 4 delar på olika nivå och den första delen handlar om markeringskappen.

I den Nationella standarden för markeringskäpp definieras resultatet av interventionen som ”Självständig och säker O&F” och att ”Att närstående kan ledsaga”.

Några av de personer som är intresserade av att använda markeringskäpp har, när jag träffar dem, redan tidigare fått en sådan förskriften, men inte använt den och för andra är det första gången de kommer i kontakt med markeringskappen. Det är ju ofta en lång och komplicerad process att besluta sig för att börja använda vit käpp.

Att det nu blir aktuellt kommer fram vid besöket för kartläggningen av vardagsaktiviteterna eller i samband med något pågående ärende hos någon av oss på syncentralen

Programmet för interventionen är uppdelat på 6 tillfällen i grupp och individuellt, 1,5 – 2 timmar/gång och upplagt på likartat sätt varje gång.

Varje tillfälle börjar med en kort **avspänningsövning** och jag har använt mig av en liten del i Basal Kroppskänedom. Därefter fortsätter vi med **repetition och diskussion** av föregående

tillfälle och fortsätter med ny **information och diskussion** samt **färdighetsträning**.

Grupptillfället avslutas med en **sammanfattning**.

En mycket viktig del i programmet är deltagarnas egna upplevelser och erfarenheter av O&F. Genom att utgå från patientens situation, ta tillvara patientens synpunkter och funderingar och diskutera utifrån detta, utan att jag lägger in mina egna värderingar, blir deltagarna i gruppen mer aktiva och möjligheten att man verkligen börjar använda den vita kappen är större.

Det handlar också om lärande genom aktivitet, också att det finns tid vid grupptillfället för diskussion och erfarenhetsutbyte. Äldre personer behöver också tid för inläring.

Praktisk tillämpning:

I Nationell standard för O&F beskrivs både åtgärder och tid som åtgår för att nå önskat resultat i arbetet med respektive del av standarden. Detta ligger till grund för innehållet i gruppträffarna.

Det första besöket, för utprovning av markeringskäpp, är ett individuellt besök. Om patienten inte träffat optiker ännu, för utprovning av optiska hjälpmedel, sambokas det vid detta besök. Tillsammans med patienten går jag igenom hur han/hon använder sin syn vid O&F och vi diskuterar erfarenheter och problem vid O&F. Detta ligger till grund för den individuella träningen.

Naturligtvis kommer tankar och känslor runt vit käpp nästan

alltid upp, och diskuteras. Och det är en diskussion som ofta fortsätter i gruppen.

Vid utprovningen av markeringskappen får patienten en kort muntlig och praktisk instruktion i hur man håller och hur man går med den och går också med markeringskappen i trappa för att se att längden på den blir tillräcklig – men det är ändå alltid patienten som slutligen avgör längd på kappen. Jag går också igenom hur man viker ut och ihop markeringskappen samt skötsel av den.

Vid det här tillfället får patienten information om möjligheterna till träning med markeringskäpp, antingen i form av gruppverksamhet eller genom ett individuellt träningstillfälle. Om patienten väljer att komma tillbaka för ett individuellt träningstillfälle erbjuds även ledsagningsteknik med någon närstående vid ytterligare ett tillfälle.

Som jag nämnt tidigare är deltagarnas upplevelser och erfarenheter en mycket viktig del i programmet. Det engagerar alla i gruppen till diskussion.

Vid **1:a** grupptillfället presenterar deltagarna sig för varandra och berättar om och diskuterar erfarenheter och upplevelser runt O&F samt tankar och känslor runt vit käpp/markeringskäpp.

Jag informerar om grupptillfällena, dels om temat vid varje tillfälle, dels hur varje grupptillfälle disponeras. Jag kommer också överens med var och en om tid och plats för den indivi-

duella träningen. Det är viktigt att varje deltagare fattar beslut om var den individuella delen av gruppverksamheten ska förläggas, i närmiljön eller på en neutral plats – det handlar om ett accepterande och bekräftande av individens känslor för användandet av vit käpp och om att individen själv bestämmer hur förändringen – användandet av markeringskäppen – ska ske.

Vid det här grupptillfället är **temat** dels teknik för att använda markeringskäppen dels våra sinnen. Jag informerar om, och vi diskuterar, hur man kan använda sin markeringskäpp och hur man blir mer uppmärksam på sina övriga sinnen när inte synen längre räcker till.

Vid färdighetsträningen, tränar deltagarna med markeringskäpp inomhus, med låga hinder och utan hinder.

För att ge exempel på hur man blir uppmärksam på känselintryck har jag mattor med olika textur som deltagarna provar att gå på för att med hjälp av känseln under fötterna uppmärksamma olikheterna.

För att uppmärksamma olika ljud lyssnar deltagarna till ljuden runt omkring, jag öppnar om möjligt fönstret för att utnyttja ljud från natur och trafik. Deltagarna försöker avgöra var ljuden kommer ifrån, åt vilket håll de rör sig, samt försöka urskilja olika ljud från omgivningen.

Efter avspänningsövning samt repetition och diskussion från första grupptillfället är **temat** vid andra grupptillfället synfunktioner och att ha en mental

karta. Ytterligare ett tema handlar om att utnyttja markeringskäppen i trappa.

Vid de praktiska övningarna tittar vi på taktila-visuella kartor, en karta som är förstora, har kontrasterande färger och är taktil med hjälp av ritmuff.

Markeringskäppen är, om den är tillräckligt lång, liksom teknik-käppen, mycket användbar i trappa och därför en viktig del av träningen.

De två individuella träningspassen genomförs i patientens närmiljö eller på annan plats.

Om deltagaren har valt det första alternativet, använder vi sträckorna till de platser personen vill kunna fortsätta gå till. Vi tittar på visuella landmärken och orienteringspunkter, tränar vid övergångsställen, busshållplatser och så vidare, alltså det personen är i behov av att för att fortsätta leva ett aktivt liv.

För de personer som valt att förlägga den individuella träningen till annan plats, t ex i Syncentralens omgivning, blir de praktiska övningarna mer allmänna, hur man kan utnyttja olika visuella landmärken, orienteringspunkter, övergångsställen etc.

Naturligtvis är det också en övning att bara gå med markeringskäppen utomhus.

Vid grupptillfället efter de individuella träningstillfällena, det **3:e**, diskuteras erfarenheterna från dessa.

Jag följer också upp temat från 2:a grupptillfället, vilket bland annat var att använda mar-

keringskäppen i trappa, och det praktiseras igen.

Temat denna gång är skyddsövningar samt en diskussion om att resa med allmänna kommunikationsmedel. Till de praktiska övningarna, skyddsövningarna, använder jag mig av en liten gymnastiksal där deltagarna tränar med och utan markeringskäpp.

En person med synskada som är självständig i O&F, kan i vissa situationer behöva ledsagning av en seende person, t ex på nya platser och vid ogynnsamma ljusförhållanden. Därför ägnas sista grupptillfället, det **4:e**, åt ledsagningsteknik, då deltagarna har bjudit med någon närstående som brukar ledsaga. Både personen som ledsagar och personen med synskada behöver kunna tekniken, men det är personen med synskada som i sin tur ska lära nya personer hur man ledsagar på ett smidigt sätt.

Deltagarna i gruppen tränar ledsagningsteknik tillsammans med den person de bjudit in till gruppen, bland annat hur man smidigt öppnar och stänger en dörr när man passerar, hur man ledsagar i trappa och hur man blir visad en sittplats för att kunna sätta sig ner.

Jag gör också en uppföljning, per telefon eller i grupp, 3 månader efter sista grupptillfället.

Frågorna jag ställer till deltagarna utgår dels från planerat resultat i den nationella standarden (Självständig och säker O&F och Att närstående kan ledsaga), dels handlar det om

upplevelsen av att i gruppverksamhet lära sig att använda markeringskäppen, men också om vad man lyckats bra med och vad som eventuellt varit besvärligt.

En uppföljning är viktig för både patienten och mig. Dels är det bra att jag får en återkoppling på upplägg och innehåll i programmet för en eventuell förändring, dels är det viktigt för patienten med en återkoppling och en uppföljning vare sig det i vardagen fungerat bra eller att det hemma varit svårt att ta fram markeringskäppen.

Gruppverksamheten är ett erbjudande från Syncentralen! Patienten gör ett val!

Det finns naturligtvis flera olika skäl till att välja individuell träning i stället för gruppverksamhet. Det kan finnas andra hälsoproblem förutom synnedläggningen eller det

kanske finns en nära anhörig som man har ansvar för.

Varför Nationell standard som grund?

Genom den Nationella standarden för O&F har vi ett grundmaterial för en kvalitetsnivå som man är överens om att man vill uppnå

- Den Nationella standarden för O&F anger den nivå som bör uppnås för att personer med synnedläggning ska få fullgod rehabilitering i O&F....

- ...och den anger en miniminivå som patienten ska kunna kräva att Syncentralen ska kunna ge och som vi ska kunna erbjuda!

- O&F är ett av Syncentralernas specialområden! Det finns inte någon annan enhet som kan erbjuda detta!

Idag krävs kunskapsbaserad och ändamålsenlig hälso- och

sjukvård som det anges i Lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS). Den Nationella standarden för O&F är ett redskap som vi kan använda för att uppfylla dessa krav! Och alltså en bra grund för ett program för träning med markeringskäpp för äldre personer med synnedläggning!

Avslutningsvis vill jag säga att det är ett litet material jag haft att utgå ifrån och att vi kommer att fortsätta att erbjuda den här gruppverksamheten till äldre som vill lära sig att använda markeringskäppen, och med den Nationella standarden för O&F som grund. Naturligtvis kommer vi också att utvärdera effekten.

Kristina Holmberg
Leg arbetsterapeut

Priset till Märta och Nils Barthelssons minne

Stiftelsen skall enligt stadgarna utge två priser enligt följande:

1. Till förtjänt person/personer för upptäckt eller uppfinning av sådan medicinsk, fysiologisk eller fysikalisk-kemisk art etc. som påtagligt förbättrat blindas eller synskadades möjlighet att tillgodogöra sig de seendes situation.

Anm. Priset delas således inte ut till forskning i syfte att förbättra de drabbades situation utan skall det i huvudsak avse redan konstaterad forskning eller uppfinning.

Priset kommer inte att understiga 100 000:- SEK.

2. Till förtjänt person/personer som genom mångårig, oegennyttig verksamhet för hjälp åt blinda eller synskadade verksamt bidragit till dessas förbättrade livskvalitet.

Anm. Priset kommer inte att understiga 100 000:- SEK.

Båda priserna kan fördelas på flera. Priserna kan sökas av enskilda personer ävensom av annan som rekommenderar pristagare.

Ansökan om priset/priserna skall vara undertecknad tillhanda senast den 5 november.

Några speciella ansökningshandlingar föreligger inte. Ansökan ska inges i fem exemplar.

Styrelsen för Stiftelsen besitter såväl medicinsk som teknisk kompetens.

Advokat Carl Linde
Laxvägen 35
181 30 Lidingö

Epilepsi- och cp-spår på EACD

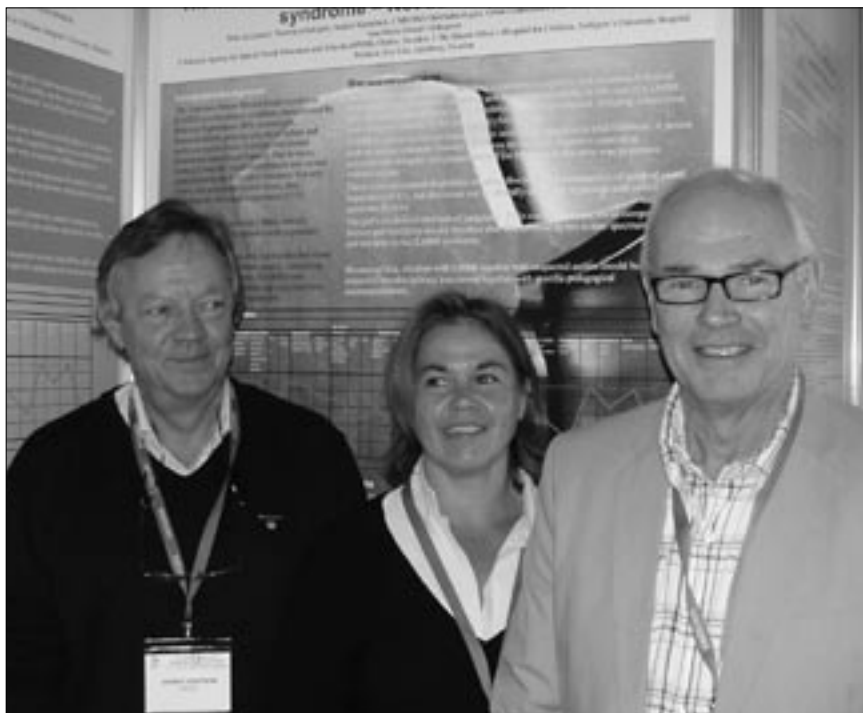
Det 21:a årliga EACD - mötet (European Academy of Childhood Disability) skedde i Vilnius i början av juni under temat: From Myth to Evidence.

Mötet samlade mer än 400 deltagare från Europa och även ett antal från bl.a. USA och Canada. Ett antal delegater kom från Sverige, främst från olika habiliteringsverksamheter.

EACD-mötet vänder sig till olika yrkesgrupper som arbetar medicinskt, psykologiskt och pedagogiskt med barn med olika funktionsnedsättningar.

Vilnius är en spännande stad där floden Neris skiljer den gamla staden från den ultramoderna delen. Konferensen hölls i ett höghuskomplex i den moderna delen.

Jag tror inte det var en slump att årets möte förlades till Litauen. Litauen är kanske det land bland de baltiska staterna där man förändrat synen på barn med funktionsnedsättningar mest? Från att tidigare stängt in dessa barn på institutioner, försöker man numera integrera dem i modernare former av barnomsorg och skolor. De får idag även relativt god medicinsk omvårdnad. Detta fick de möjlighet att visa under mötet.

Fr.v: Anders Sjöström, barnögonläkare och docent i oftalmiatrik och konsultögonläkare hos SPSM och arbetar annars på Drottning Silvias barnsjukhus i Göteborg; Ditte de Leeuw, neuropsykolog på SPSM; och artikelförfattaren Göran Cedermark, synpedagog och oft.ass på SPSM.

Det var ett späckat program med Instructional morning courses, Key-note lectures, Parallel sessions, Poster sessions m.m. under tre dagar. Det visades 116 posters med växlande innehåll.

Det var många skilda presentationer som gjordes men man kunde urskilja tre huvudspår i teman när det gäller föreläsningar. Ett neuropsykiatriskt spår, ett

epilepsispår och ett spår som handlade om olika behandlings- och träningsmetoder när det gäller CP-skador.

Nya forskningsrön presenterades bl.a. om att spädbarn känner smärta mycket kraftigare än man vetat om pga. att deras nervsystem ej är utvecklat .

Ett samarbetsprojekt där Psykologilaboratorier i Finland och Oxford har tittat på barn

med ASD (Autism Spectrum Disorders), och deras beteende att undvika blickkontakt. Man lät barn med ASD, och en kontrollgrupp, titta på tre olika ansikten, där ögonen var slutna, halvöppna och uppspärade och jämförde med EEG-teknik hur signalerna såg ut framför allt i frontalloben. Man kunde se en större elektrisk reaktion på barn med ASD som tittade på ett ansikte med vidöppna ögon, man tror att barn med ASD uppfattar ett sådant ansikte som argt. Detta är dock ej belagt.

Ett forskarlag från Drottning Silvias barnsjukhus i Göteborg med doktor Gunnar Braathen i spetsen, presenterade en studie på hur man försökt göra gruppen synskadade synliga bland barnen som finns inom habiliteringen, genom att arbeta fram en arbetsmodell där habilitering, syncentral och ögonklinik är involverade. På detta sätt hittar man allt fler barn och ungdomar, ej tidigare kända, som har synproblem. Från 2006 till 2008

har fynden ökat från 1,3 % till 13,4 %.

Sabrina Signorini från en neurologi och psykiatrigrupp i Pavia tillsammans med en oftalmologisk enhet i Brescia Italien presenterade hur de i hennes forskargrupp tagit fram en metod att undersöka och kartlägga CVI-problem hos barn med CP och jämföra med andra problem som dessa barn har och hur symtomen kan förändras över tid. Detta presenterades i form av en profil.

Gordon Duttons Key-note-föreläsning med titel Clinical Aspects of Central Visual problems in Neurodisability var mycket uppskattad. Han lyckades med sin ”splendid English” och tydliga bilder förklara de synproblem som barn med hjärnskador kan ha. Han visade att hjärnskadan kan påverka ögonmotorik samt ge nedsättning av primära synfunktioner som t.ex. synskärpa och kon-

trast, men också genom att presentera sitt ”The Tree of Perception and Cognition” hur skadan kan påverka förståelsen av vad vi ser på olika sätt. Tankarna som vi har inom Resurscenter syn att nivåbestämma synskadan genom att göra en synprofil, tycker jag vi fick bekräftad av denne aktoritet inom synområdet.

Vi på Resurscenter syn presenterade i posterform en fallbeskrivning av en flicka med diagnosen LMBB (Laurence Moon Bardet Biedl). De problem som flickan hade tolkades enbart som synproblem. I själva verket hade hon även Aspergers syndrom vars symptom hade större betydelse för flickans svårigheter än synskadan. Detta åskådliggjordes bl.a. med en synprofil.

Efter tre intensiva dagar med mycket intressanta föreläsningar och nya kontakter i ett regnigt och blåsigt Vilnius kändes det skönt att få återvända till Sverige.

Göran Cedermark
Synpedagog
Resurscenter syn. SPSM

Billig etikettläsare presenterad

RNIB och företaget Mantra Lingua har presenterat en etikettläsare som har väckt uppmärksamhet i Ny Teknik liksom på epostlistan Synskadade i Sverige.

Till skillnad från de tidigare sorterna som baseras på ganska dyr rfid-teknik är den här optisk och kan läsa etiketter som kostar 35 öre/styck.

Apparaten, som kallas Penfriend, kostar däremot ca

700 kronor. Men då får man 127 etiketter på köpet.

Penfriend kan också användas som anteckningsbok eller som vanlig mp3-spelare.

Historien bakom CCTV

Sam Genensky – In Memoriam

Teknisk rehabilitering har haft en spännande utveckling efter andra världskrigets slut. Mycket har nåtts som resultat av satsningar på avancerade tekniska lösningar, ofta efter ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete. Men då och då har en ny metod sett dagens ljus utan systematiskt och dedicerat förarbete.

Ett sådant exempel är tillkomsten av CCTV – det vi på svenska kallar förstörande TV-system i början av 1970-talet. Det innebar ett språng inom området optisk rehabilitering för synsvaga personer. Och den vi har att tacka för det var den synskadade matematikern Sam Genensky.

Sam var gravt synskadad redan från spädbarns ålder – hade små synrester på ena ögat och inga alls på det andra. Icke desto mindre bedrev han kvalificerade studier, bl.a. i matematik. Sam berättade att han kom på ett sätt att med sitt enda fungerande öga både läsa vad läraren skrev på svarta tavlan och se de anteckningar han gjorde med hjälp av en vanlig fältkikare. Med den i vänster hand och ena tuben inställd för seende på långt håll kollade han vad som skrevs på tavlan, och skiftade sen till andra tuben som

Sam Genensky

var inställd för närseende för att se vad han skrev i boken. Det gick t.o.m. att skaffa sig en PhD på det sättet. I varje fall om man hette Sam Genensky.

Så småningom blev det jobb på Rand Corporation och det var där Sam kom på det där med CCTV. Han hade noterat att han tyckte sig se bättre på TV:n hemma än som kanske var att vänta med tanke på hans synstatus. Och så småningom började han experimentera med att koppla ihop en videokamera med en TV-monitor. Kameran hängde han upp i taket i sitt tjänsterum med objektivet riktat ner mot skrivbordet, och monitorn placead på en ställning framför honom. Med en lång käpp fastsatt i videokameran kunde han rikta denna mot det han ville se på bordet. Och med hjälp av lite elektronik kunde

han välja förstoring på skärmen – mycket mer än han kunde med vanlig optik.

Och det var i det sammanhanget Readers Digest 1969 tog in en artikel om Sam och hans märkliga maskin. Och som vi fick kontakt med denne kreativa man i början av 1970-talet.

Vi träffade Sam medan han arbetade på Rand. Han visade sig inte bara vara en skicklig matematiker och kreativ innovator inom synskadeområdet – han var också en rolig, utåtriktad och vänlig man, som utan vidare välsignade det dåvarande Handikappinstitutets ambitioner att vidareutveckla hans idéer kring TV-systemet som hjälpmedel för synsvaga. Och det var tack vare dessa lyckliga omständigheter som Sverige kom att bli ledande i arbetet med utvecklingen av TV-systemen på -70 talet och t.o.m. kunde bidra till start av en liten industri kring detta. Men det är en annan historia.

Sam slutade så småningom på Rand och blev ännu en gång pionjär, nu genom att dra i gång Kaliforniens första syncentral – i S:a Monica – där även hans hustru var engagerad. Verksamheten växte, och snart hade han en fullödlig central för rehabilitering av synsvaga med hela arsenalen av hjälpmedel – inklusive förstörande TV-system.

Kontakterna med oss och Sverige blev nära och varma, och redan 1972 kom Sam till Sverige för att föreläsa och stötta oss i vårt arbete. Sista gången vi träffade honom in persona var ett par år före sekel-skiftet. Han hade då haft en period av lite bättre seende efter några framgångsrika operationer, men sen hade han förlorat det mesta av sin synrest. Detta hindrade honom inte för att i mångt och mycket vara densamme som vi lärt känna många år tidigare. Vad vi då också lärde var att en av hans begåvade döttrar, Marsha, hade utbildat sig till sångerska och lät sin vackra stämma med medletida sång avnjutas på skiva som en i kvartetten Anonymos Four.

När Sam inbjöds till Melbourne 1990 och den första Vision-konferensen var han i sitt esse. Han beskrev synskadade som en katt, där svansen bestod av de som var blinda

medan resten av katten var han och alla synsvaga. Med det ville han säga att proportionerna av insatser för synsvaga inte stämde med verkligheten.

När han var på valsafari vid nästa konferens i Monterrey, då stod han och underhöll resten av båten i mitten. Men resan blev mer dramatisk på hemvägen, när han drabbades av en blodpropp i ena benet. Han redde ut den stormen och många andra i sitt liv, och han är en man att beundra. En sak till – han låg också bakom short focus-kikarna, de som i Sverige kallas Specwell, men i USA uppkallats efter Sam Walters, hans vän som åt Sam Genensky konstruerade en bättre kikare med alla avstånd i samma objektiv. Det är entreprenörerna och uppfinnarna som får världen att snurra, det är Sam Genensky ett bevis på.

Vi känner oss privilegierade

som fått lära känna en varm och generös ikon inom synrehabiliteringen och utan vars kreativitet vi sannolikt inte så snart kunnat bistå med teknik för synsvaga människor i vårt land.

**Krister Inde
Jan-Ingvar Lindström**

Boka in
FFS konferens 2010
25-26 mars
Scandic Hotel Västerås

Resurscenter syn informerar om föräldrakurser

Resurscenter syn i Stockholm och Örebro erbjuder utbildning för föräldrar som har ett barn med synskada. Utbildningen sker i kursform på resurscentren. Specialutformade utbildningar på hemorten kan också arrangeras.

Se vidare på vår hemsida <http://www.spsm.se/foraldrar/syn>.

Aktuellt under hösten 2009

Barn med synskada, ålder 0-5 år

22-24 september 2009 i Stockholm

Anmälan kan ske kontinuerligt.

Ur innehållet: Att upptäcka världen med andra sinnen. Syn-synskada-utveckling. Böcker och bilder. Lek och samspel. Mobility och miljöanpassning. Samhällets stödinsatser.

Barn med grav synskada i förskoleklass

10-13 november 2009 i Stockholm

Anmälan: senast 2 oktober 2009.

Ur innehållet: Att läsa, skriva och räkna. Bild. Dagliga aktiviteter. Lek och samspel.
Mobility.

Barn och ungdomar med syntolkningssvårigheter/CVI, 3-18 år

17-18 november 2009 i Stockholm

Anmälan: senast 5 oktober 2009.

Ur innehållet: Bakre synbaneskador, orsaker och konsekvenser. Att leva med syntolkningssvårigheter/CVI. Strategier och pedagogiska möjligheter.

Barn med synsvaghet, ålder 6-12 år

1-2 december 2009 i Stockholm

Anmälan: senast 2 november 2009

Ur innehållet: Syn och synfunktioner. Studieteknik och skolarbete. Synsvaghet, utveckling och identitet. Samspel och kamratrelationer. Samhällets stödinsatser.

Alla kurser är kostnadsfria och ersättning utgår för resekostnader. Föräldrarna betalar en mindre avgift för mat och logi.

Ytterligare information

Annica Winberg, Inga-Stina Fellers & Ingrid Nordberg
Resurscenter syn Stockholm, 010-473 50 00

Syn–Kommunikation 2009
22 - 23 oktober

Möjligheter till kommunikation och lärande

Conventum Kongress, Fabriksgatan 17, Örebro

Program

Torsdag 22 oktober:

Lea Hyvärinen, professor i rehabvetenskap, Helsingfors universitet: Senaste forskningen kring synfunktioner, testmetodik, kartläggningar m.m

Torkel Klingberg, professor i kognitivt neurovetenskap, Karolinska institutet: Den översvämmade hjärnan – hjärnans utveckling och formbarhet

Parallella seminarier:

– syntolkningssvårigheter, CVI och matematik med Ingrid Nordberg, Magnus Larsson och Cecilia Ardermark, SPSM

– matematik i träningsskolan med Catarina Melker och Linda Bergström, Träningsskolan Regnbågen, Falköping

– rullstolsmobility med Håkan Jansson, SPSM och Siv Heedman, Örebro kommun

– funktionella syntest med Åsa Karlsson Lundqvist och Göran Cedermark, SPSM

Ann Bäckman-Barbäck och Kim de Verdier, psykologer, SPSM: Psykologiska aspekter på utvecklingen för barn och ungdomar med synskada

Mingling, slottsmiddag och underhållning

Fredag 23 oktober

Berth Danermark, professor i sociologi, Örebro universitet: Samverkan – himmel eller helvete

Ann-Louise Ljungblad, specialpedagog, SPSM: Matematisk kommunikation i en skola för alla

Elisabeth Lundström, doktor i specialpedagogik, Stockholms universitet: Ett barn är oss fött

Greger Bååth, generaldirektör, SPSM: Möjligheter till kommunikation och lärande

Konferensen är ett samarrangemang mellan
Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM),
Primärvård, psykiatri och habilitering, Örebro läns landsting (ÖLL) och
Föreningen för synrehabilitering (FFS)

Fortlöpande uppdateringar: www.spsm.se och www.ffsa.se

Frågor: syn-kom@spsm.se och owe.lindquist@spsm.se

Ansökan till konferensen: <https://www.synkom.axaco.se>

Vill du vinna ett stipendium på 3 000 kronor?

Det enda du behöver göra är att, under tiden för vår värvningskampanj, **ansöka om medlemskap i Föreningen För Synrehabilitering, FFS, före november månads utgång 2009.**

Alla som ansöker om medlemskap, deltar i utlottningen av stipendiet.
Beloppet skall användas till en konferens inom synområdet.
Detta förutsatt att minst 30 personer har ansökt om medlemskap i FFS.

Som medlem i föreningen får Du följande:

- ❖ Möjlighet att erhålla stipendier och utvecklingsbidrag.
- ❖ Prenumeration på tidskriften Nya Synvärlden, som du kan få hemskickad till din bostadsadress, om du uppger ditt personnummer.
- ❖ Möjlighet att genom FFS påverka utvecklingen inom synområdet.
- ❖ Nominera kandidater till Årets FFS:are - den finaste utmärkelsen inom svensk synrehabilitering.
- ❖ Inbjudan att delta i föreningens konferenser och regiondagar till reducerat pris.
Medlemsavgiften är endast 250 kronor/år

Medlemsansökan görs via hemsidan www.ffsa.se eller ffs.kansli@telia.com

En förstoringskamera med högsta kvalitet till ett lågt pris - är det möjligt?

Synergy - skapad av människor som bryr sig

Tillsammans med Royal National Institute of Blind People (RNIB) har Humanware skapat Synergy. RNIB är Storbritanniens största intresseorganisation för människor med synnedsättning och blinda. Samarbetet har gett en förstoringskamera med lågt pris och hög kvalitet.

Synergy med 19" LCD-skärm, färg och autofokus kostar endast 16 950:-/exkl moms.

PROVISTA

ProVista AB
Tel: 031-497830
www.provista-optik.se

Kalendern

15 – 17 oktober

Closing the Gap, Minneapolis
www.closingthegap.com

22 – 23 oktober

Syn - Kommunikation –
Synskada/synproblem pga
hjärnsynskada: Möjligheter till
lärande, Örebro
www.spsm.se, www.ffs-a.se

22 – 27 oktober

World Federation of the
Deafblind 9th Helen Keller
World Conference & 3rd
General Assembly, Kampala
www.wfdb.org

26 – 28 oktober

Skolforum, Stockholm
www.skolforum.com

9 – 10 november

USAB 2009: Usability & HCI
for eInclusion, Linz
usab.icchp.org

10 november

Neuro-paradigmet 2009; En ny
faglighed på handicapområdet?
Vejle
www.vfb.dk

12 – 15 november

Getting In Touch With Literacy,
Costa Mesa, California
www.gettingintouchwithliteracy.com/

2010

13 – 16 januari

BETT Information &
Communication Show, London
www.bettshow.com

21 – 25 mars

CSUN, San Diego
www.csunconference.org/

30 – 31 mars

Third European Conference on
Psychology and Visual
Impairment, Vilnius
www.synsraad.dk/psychology/conference2010.htm

25 – 26 mars

FFS konferens, Västerås
www.ffsa.se

13 – 15 april

HAB 2010, 12:e Forsknings-
och utvecklingskonferensen,
Örebro
www.orebroll.se/orebrokonferensen

12 – 13 juli

ICCHP Pre-conference, Linz
www.icchp.org/

14 – 16 juli

11th International Conference
on Computers Helping People
with Special Needs (ICCHP),
Linz
www.icchp.org/

8 – 13 augusti

ICEVI 13th World Conference,
Jomtien (Thailand)
www.icevi.org

20 – 25 juli

AER - Association for
Education and Rehabilitation of
the Blind and Visually
Impaired, Little Rock, Arkansas
www.aerbvi.org

15 – 19 augusti

76th IFLA General Conference
and Council, Brisbane
www.ifla.org/IV/ifla76/index.htm

29 september – 3 oktober

8th Conference of the Acquired
Deafblindness Network,
Aalborg
adbn2010@cfid.dk